

MARMAGGIHO ČESKOSLOVENSKÁ MISE VE 20. LETECH 20. STOLETÍ

MAREK ŠMÍD

Přestože byly k osobnosti apoštolského nuncia v Praze Francesca Marmaggiho (1876–1949) publikovány již některé studie, zaměřovaly se pouze na období jeho závěrečného působení v Československu (jaro – podzim 1925), zejména v souvislosti s tzv. Marmaggiho aférou, již podrobně analyzovaly.¹ Zcela však opomíjely či marginalizovaly nejen jeho dvouleté působení na pražské nunciatuře, ale též jeho život před rokem 1923, kdy byl do Československa povolán, a diplomatické a duchovní působení po roce 1925, kdy předčasně ukončil svoji československou misi.

Cílem této studie je proto přiblížit osobnost apoštolského nuncia Francesca Marmaggiho nejen jako diplomatického zástupce Svatého stolce, ale též výraznou osobnost vatikánské politiky první poloviny 20. století, s ohledem na jeho předchozí a následné působení. F. Marmaggi je tak představen na pozadí složitých politicko-nábožensko-kulturních proměn ve 20. letech v Československu, kdy postupně opadávala intenzivní protikatolická vlna, církve se pomalu vracela do československé každodennosti a vnitrocírkevní poměry v republice se stabilizovaly. Tento příspěvek by se mohl stát, což pevně věříme, skromným základem budoucí širší monografie k osobnosti apoštolského nuncia F. Marmaggiho.

Tato studie, jež doplňuje literaturu k osobnosti F. Marmaggiho, vychází převážně z archivního výzkumu v Tajném vatikánském archivu v Římě (*Archivio Segreto Vaticano a Segreteria di Stato*), jenž je doplněn pohledem české strany. Autor prostudoval relevantní fondy domácích archivů, zejména Archivu Ministerstva zahraničních věcí v Praze, Národního archivu v Praze a Archivu Kanceláře prezidenta republiky v Praze. Tento pohled doplňuje dalšími zahraničními studii.

---

¹ Vnuk, František: Kríza vo vzťahoch Praha – Vatikán v roku 1925. Historický zborník 9, 1999, s. 59–70; Ehrenberger, Tomáš: Husův svátek jako příčina diplomatického konfliktu mezi Československem a Vatikánem. Dějiny a současnost. Kulturně historická revue 24, 2002, s. 23–27; Ehrenberger, Tomáš: Husovy oslavy v roce 1925 jako příčina diplomatického konfliktu mezi Československem a Vatikánem. Marginalia Historica 5, 2002, s. 157–200; Večeřa, Pavel: Marmaggiho aféra. Úloha katolicismu optikou dobových tištěných médií levice. In: Teorie a praxe politického katolicismu 1870–2007. Brno 2008, s. 205–225; Kotyk, Jiří, Karel Kramář a Marmaggiho aféra. In: Karel Kramář (1860–1937). Život a dílo. Praha 2009, s. 486–489; Zmátlo, Peter: Marmaggiho aféra v dobové stranické tlači na Slovensku. Ružomberký historický zborník 3, 2009, s. 173–204; Zmátlo, Peter: Ohlas Marmaggiho aféry na stránkách dvoch slovenských stranických denníkov. In: Církev 19. a 20. století v slovenské a české historiografii. Brno 2010, s. 493–521; Malagyi, Jozef: Vzťah 1. ČSR a Vatikánu – Marmaggiho aféra. In: Akademické akcenty. Zborník príspevkov z odborného seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 9. septembra 2010. Bratislava 2011, s. 68–74; Pehr, Michal: Marmaggiho aféra pohľadom Eduarda Jelena. Časopis Národného muzea. Řada historická 180, 2011, s. 12–31.

Marmaggiho příjezd do Československa

Téměř čtyřicetiletý sedmiletý katolický kněz a římský rodák Francesco Marmaggi, současně s československou misí jmenovaný titulárním arcibiskupem z turecké Drinopole,² přicestoval do Prahy ve čtvrtek 23. srpna 1923.³ Na Wilsonově nádraží jej očekávali významní představitelé politického, náboženského a kulturního života země, mj. pražský arcibiskup František Kordač (1852–1934), pražský světitel biskup Antonín Podlaha (1865–1932), předseda zemského výkonného výboru Československé strany lidové v Čechách Bohumil Stašek (1886–1948), kanovník Metropolitní kapituly u sv. Víta Mořic Pícha (1869–1956), vyšehradský kanovník František Zapletal (1861–1935), tajemník apoštolské nunciatury Antonino Arata (1883–1948) a zástupce ministra zahraničí Václav Girsra (1875–1954).

Pověřovací listiny předal F. Marmaggi prezidentu republiky dne 20. září 1923 ve dvanáct hodin na Pražském hradě, kdy vyjádřil nadšení „že může působit u národa, jenž se během staletí tak proslavil svojí dobrotou, svojí hrdinností, svým géniem a svojí láskou k práci a krásným uměním“⁴, přičemž T. G. Masaryk (1850–1937) mu během srdečné nástupní audience mj. přislíbil pomoc při výkonu jeho diplomatického poslání: „*Pane nuncie! Naprostá důvěra, kterou Sv. otec Vám projevil, zavazuje mne k velmi příjemné povinnosti usnadňovat Vám výkon Vašeho vysokého poslání. Slyším s potěšením, pane nuncie, že máte úmysl věnovati své síly k utužení svazků tak šťastně existujících mezi republikou Československou a Sv. stolicí. Slibujujím Vám, monsignore, veškerou podporu v uslechtilém úkolu, který na se berete... Pokládám za svou povinnost, pane nuncie, poděkovat Vám za co nejupřímněji za vrocí přání, která jste projevil národu i státu československému, a říci Vám, jak jsem dočten uslechtilými city, které jste ráčil projevit, pokud jde o štěstí a zdraví členů vlády i moje osobní. Budte nám, pane nuncie, co nejupřímněji vítáni!*“⁴

Nový nuncius Francesco Marmaggi byl o několik let starší než jeho předchůdce Clemente Micara (1879–1965) a zřejmě i diplomaticky zkušenější;⁵ z předchozích mezinárodních zkušeností měl za sebou působení ve funkci prvního apoštolského nuncia v Bukurešti (1920–1923) a mimořádného zástupce Svatého stolce v Turecku (1922), což z něj bezpochyby činilo „jednoho z nejlepších diplomatů, které měl tehdy Svatý stolec k dispozici.“⁶ Narodil se dne 31. srpna 1876 v Trastevere v Římě, na kněze byl vysvěcen dne 14. dubna 1900. Před vstupem do služeb apoštolské kurie vyučoval F. Marmaggi na papež-

² Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale, annus XII, volumen XII, Romae 1920, s. 591.

³ První apoštolský nuncius v Praze po vzniku Československa C. Micara uzavřel svoji činnost v Praze dne 30. května 1923, kdy byl jmenován apoštolským nunciem v Bruselu a internunciem v Lucemburku, kde následně setrval do roku 1946. S jeho přeložením na nové místo se víceméně počítalo již od února 1923, kdy československý vyslanec při Apoštolském stolci sděloval do Prahy důvěrnou zprávu, kterou získal při rozhovoru s tajemníkem Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti F. Borgongini-Ducou. Jméno jeho nástupce nebylo dosud známé. Oficiální nota oznamující jeho odchod z Prahy byla vydána dne 14. května 1923.

⁴ Masaryk, Tomáš Garrigue: Cesta demokracie. II. Praha 2007, s. 450; Lidové listy, roč. II, č. 217, 21. září 1923, s. 1 Nástupní audience papežského nuncia Marmaggiho u prezidenta republiky; Národní listy, roč. LXIII, č. 259, 21. září 1923, s. 3 Nástupní audience nového papežského nuncia; Čech, roč. XLVIII, č. 259, 21. září 1923, s. 1 Nástupní audience papežského nuntia; Archiv Kanceláře prezidenta republiky (AKPR), fond T, sign. T1249/23 Marmaggi.

⁵ Jistou zajímavostí je skutečnost, že oba kněží – C. Micara a F. Marmaggi – byli v souvislosti s novými diplomatickými úkoly, tj. vedením nunciatur v Československu, resp. v Rumunsku, vysvěceni titulárními biskupy se sedmítýdenním odstupem v roce 1920.

⁶ Jako mimořádnému zástupci Svatého stolce mu byla svěřena péče o organizaci náboženství řeckých uprchlíků v Istanbulu po ukončení řecko-tureckém konfliktu. Hrabovec, Emília: Slovensko a Svätá stolica 1918–1927 vo svetle vatikánských prameňov. Bratislava 2012, s. 71; Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale, annus XII, volumen XII, Romae 1920, s. 454.

ské univerzitě sv. Apolináře v Římě.⁷ Vysokým vatikánským kruhům byla navíc sympatická jeho rozhodná energická povaha a hluboké vzdělání: čtyři roky po vysvěcení na kněze byl F. Marmaggi v roce 1904 povolán jako koncipista do státního sekretariátu, v letech 1908–1917 zastával post místosekretáře Kongregace pro mimořádné církevní záležitosti.

Marmaggiho agenda v Československu

Stejně jako první apoštolský nuncius v Praze C. Micara byl též F. Marmaggi významným informátorem vatikánských kruhů a samotného papeže Pia XI. (1922–1939). V letech 1923–1925 jej seznamoval s událostmi v diecézích, zejména na východě republiky, s duchovním ovzduším v zemi, politickým děním v Československé republice, nábožensko-politickými postoji významných politických představitelů atd. Marmaggiho averze k protikatolickým výrokům prezidenta republiky T. G. Masaryka byla v jeho korespondenci patrna již před rokem 1925: „*Domnívám se,*“ napsal státnímu sekretáři Pietru Gasparrimu (1852–1934) dne 10. listopadu 1924, „*že některé výroky prezidenta republiky, které směřovaly k veřejnosti v minulosti, nepodporují ani církevní autoritu, ani dobrou tradici, kterou nyní právě potřebujeme. Republika existuje pouze krátkou dobu... Ještě dnes se říká: „Prezident řekl – Řím musí být Čechy souzen a odsouzen! a Padla Vídeň, musí padnout i Řím.“*“⁸

Apoštolští nunciové, a Francesco Marmaggi nebyl výjimkou, pozorně sledovali Masarykovy cesty na jih, především do Itálie. Sem podnikl prezident T. G. Masaryk svoji třetí cestu po vzniku republiky v létě 1924, kdy směřoval na ostrov Sicílii. Nuncius F. Marmaggi ve svém listu do Vatikánu uvedl, že Masaryk hlavní město Itálie mine, aby se nemusel setkat s hlavou katolické církve, i když prezident, resp. Kancelář prezidenta republiky, zvažoval možnost jeho návštěvy, neboť si byl vědom následků své cesty do Itálie bez návštěvy Svatého otce. F. Marmaggi rovněž informoval Vatikán o ústupu z Masarykovy náboženské radikality – velmi si přál její zmírnění zejména s ohledem na zamýšlené československo-vatikánské sblížení – intenzivní v době před první světovou válkou, jež však dosud nebyla protikatolicky naladěnou českou veřejností zapomenuta: „*Co se týká citů pana Masaryka, můžeme konstatovat, aniž bychom se mýlili, že jsou ve vztahu ke katolické církvi stále stejné. Už není tak bojovný, jako býval v nedávných dobách, a už není tím rebelem proti Římu. Podle mě se nyní projevuje korektně a mile.*“⁹ Události z léta 1925 jej přesvědčily, nakolik se ve svém odhadu mýlil.

Se stejným zápletem sledoval apoštolský nuncius F. Marmaggi i politicko-nábožensko-kulturní poměry v zemi. O výsledcích obecních voleb ze září 1923 informoval vatikánské kruhy v listu dne 25. října 1923, kdy s uspokojením ocenil volební zisky katolických stran v republice.¹⁰ Pozorně sledoval i etablování nové Církve československé, jež byla založena v Praze v lednu 1920. V srpnu 1924 se v Praze na Smíchově konal její první řádný sjezd, který pochopitelně vzbudil zájem reprezentanta Svatého stolce. Ten o něm v podrobném listu do Vatikánu uvedl, že v Církvi československé došlo ke štěpení na pravoslavný a protestantský (!) proud, a přiblížil průběh jednání sněmu. Za hlavní cíl sjezdu označil F. Marmaggi „*diskuzi nad podobou a charakterem nové církve a přijetí nové společné doktríny v podobě vyznání víry Církve československé.*“ Současně se radoval z faktu, že se sjezd ne-

⁷ Lidové listy, 12. dubna 1925, číslo 84, ročník VI, s. 1 Pětadvacetileté kněžské jubileum ndp. nuncia Mons. Marmaggiho.

⁸ Segreteria di Stato, Sezione per i Rapporti con gli Stati, Archivio Storico, Congregazione degli Affari Ecclesiastici Straordinari (S.RR.SS., AA.EE.SS.), fond Cecoslovacchia IV, fasc. 5, Marmaggi Gasparrimu 10. 11. 1924, f. 64.

⁹ S.RR.SS., AA.EE.SS., fond Cecoslovacchia IV, fasc. 52, Marmaggi Gasparrimu 16. 6. 1924, f. 23.

¹⁰ S.RR.SS., AA.EE.SS., fond Cecoslovacchia IV, fasc. 49, Marmaggi Gasparrimu 25. 10. 1923, f. 26–27.

těžil velké pozornosti české veřejnosti ani domácích novin.¹¹ Apoštolský nuncius F. Marmaggi se rovněž během svého krátkého působení v Československu zúčastnil prvního poválečného unionistického kongresu na Velehradě v roce 1924, čímž se tak stal jediným církevním zástupcem Svatého stolce, který na kongres zavítal.¹²

Zatímco se církevní historik M. Trapl domnívá – není však jasné, jestli je to jeho vlastní závěr či parafráze odkazované literatury –, že se F. Marmaggi „po příchodu do ČSR projevova[la] značně ultramontanisticky, účastnil se bojové pouti na Svatou horu u Příbrami, kde podpořil projevy proti Hradu, že katolíci budou soudit i ty, kteří řekli: 'Řím bude souzen a odsouzen,' či 'Nestrpíme v čele státu svobodných zednářů!“,“¹³ považujeme – s ohledem na české archivy – jeho nástup do funkce v Československu převážně za srdečný, skromný a nekonfliktní. Vyslanec u Svatého stolce Václav Pallier (1880–1947), jenž již od jara 1923 vysoce oceňoval osobnost nového apoštolského nuncia, údajně v létě kancléři Přemyslu Šámalovi (1867–1941) sdělil, že „Marmaggi dělá velice dobrý dojem, jest to člověk demokratický.“¹⁴ Nunciovu plnou podporu církevní politice zdůrazňovaly zejména levicové noviny, které v něm viděly 'prodlouženou ruku Vatikánu,' tudíž nepřátelskou osobu, což neopomněly zdůrazňovat na stránkách svých deníků, např. po incidentu během nunciovy pouti na Svatou horu v září 1924 či po jeho odjezdu z republiky v červenci 1925.¹⁵

Apoštolský nuncius F. Marmaggi započal krátce po svém příjezdu do republiky s přípravami na uzavření mezinárodní dohody mezi Československem a Svatým stolicem, jak k ní postupně dozrávaly podmínky, zejména po úspěšné cestě předsedy Československé strany lidové Jana Šrámka (1870–1956) do Říma na jaře 1923.¹⁶ Domníváme se rovněž, že Šrámkova cesta do Věčného města měla též vliv na změny na postu apoštolského nuncia, což potvrzuje i církevní historik B. Zlámal: „Schválení Šrámkova postupu se neprojevilo jen jeho jmenováním apoštolským protonotářem, ale i výměnou prohlídkovského nuncia Cl. Micary za Fr. Marmaggiho, hlasatele křesťanského solidarismu.“¹⁷ Připravenou dohodu pro její mimořádný význam podporovali jak ministr zahraničí Edvard Beneš (1884–1948), tak bývalý vyslanec u Svatého stolce Kamil Krofta (1876–1945).¹⁸ Další kola jednání o dohodě, zejména o otázce úpravy hranic československých diecézí, zastavily neshody československé a vatikánské strany v první polovině roku 1925, třebaže sám apoštolský nuncius F. Marmaggi ministru zahraničí E. Benešovi v květnu 1925 odevzdal vlastní návrh dohody, byly obnoveny teprve v roce 1927 při jednání o modu vivendi.

¹¹ S.R.R.SS., AA.EE.SS., fond Cecoslovacchia IV, fasc. 3, Marmaggi Gasparriam 10. 9. 1924, f. 47–54.

¹² Archiv Ministerstva zahraničních věcí v Praze (AMZV), fond Politické zprávy Vatikán – 1924, VIII. řádná zpráva politická čsl. vyslanectví u Vatikánu za dobu od 1. srpna do 6. září 1924, záznam o návštěvě vysl. Palliera z 11. srpna 1923.

¹³ Trapl, Miloš: Český politický katolicismus v letech 1918–1938. In: Český politický katolicismus v letech 1848–2005. Brno 2008, s. 241.

¹⁴ Archiv Kanceláře prezidenta republiky (AKPR), fond T, sign. T 32/21 Vatikán-Zprávy vyslanectví – záznam o návštěvě vysl. Palliera z 11. srpna 1923.

¹⁵ Národní archiv (NA), fond Ministerstvo zahraničních věcí – výstřížkový archiv (MZV-VA) I., kart. 3548, 1595; AMZV, fond Politické zprávy Vatikán – 1924, VII. řádná zpráva politická čsl. vyslanectví u Vatikánu za dobu od 1. do 12. července 1924; Archivio Segreto Vaticano (ASV), fond Archivio Nunziatura Cecoslovacchia, busta 45, fasc. 314.

¹⁶ Podrobněji: Šmíd, Marek: Jednání Jana Šrámka ve Vatikánu ve dvacátých letech 20. století. Časopis Matice moravské 131, 2012, s. 65–88.

¹⁷ NA, fond MZV-VA I., kart. 1595; Zlámal, Bohumil: Příručka českých církevních dějin. VII. Olomouc 2010, s. 48.

¹⁸ AMZV, fond Politické zprávy Vatikán – 1924, V. řádná zpráva politická čsl. vyslanectví u Vatikánu za květen 1924; Halas, František X.: Fenomén Vatikán. Idea, dějiny a současnost papežství. Diplomacie Svatého stolce. České země a Vatikán. Brno 2004, s. 548; Hrabovec, Emilia: Menovanie biskupov v kontexte bilaterálnych vzťahov medzi ČSR a Svätou stolicou 1918–1928. In: Československo 1918–1938. Osudy demokracie v střední Evropě. II. Praha 1999, s. 552.

Napětí mezi vládou a Svatým stolicem vyvolal v roce 1923 spišský biskup Ján Vojtašák (1877–1965), kterému Švehlova vláda omítla vydat cestovní pas pro pastorační cestu do Spojených států amerických. Důvodem byla zřejmě Vojtašáková morální podpora Slovenské ľudové strany, třebaže sám biskup nebyl jejím členem.¹⁹ Můžeme obecně říci, že apoštolský nuncius věnoval Slovensku větší péči než jeho předchůdce, s jeho biskupy udržoval osobní i písemný kontakt a často na východ přijížděl. F. Marmaggi proto postřehl zhoršující se vztahy mezi Čechy a Slováky v první polovině 20. let.²⁰ O jeho blízkosti slovenskému prostředí a jeho náboženským osobnostem svědčí např. skutečnost, že v září 1924 poslal apoštolský nuncius blahopřejný list politiku a knězi Andreji Hlinkovi (1864–1938) k jeho 60. narozeninám. V něm mj. uvedl: „*Nejdůstojnější pane! Z radostné příležitosti, že z povolení milosti Boha Nejvyššího a Dobrotivého hranici šedesátého roku dosáhneš, přijmi, šlechtný muži, z plného srdce pocházející blahopřání této apoštolské nunciatury pražské.*“²¹ Kromě politicko-náboženských poměrů Slovenska pronikal apoštolský nuncius F. Marmaggi též do záležitostí Podkarpatské Rusi, kde řešil napjaté poměry v Prešově a Užhorodě.

Duchovní a politický život v republice bezpochyby zjitřil na přelomu let 1924 a 1925 pastýřský list slovenských biskupů, vydaný dne 26. listopadu 1924, jenž pod hrozbou přísných církevních trestů zakazoval katolíkům členství v socialistických, komunistických a anarchistických stranách a spolicích včetně Sokola.²² Slovenští biskupové se tak rázně rozhodli čelit svodu, jemuž byla vystavena řada věřících na Slovensku, a to sociálnímu programu levicových politických stran, který hrozil přerůst v další oslabování katolicizmu.²³ Je zajímavým detailem, že autorství slovenského pastýřského listu bylo některými kruhy připisováno apoštolskému nunciovi F. Marmaggi (např. České slovo dne 17. ledna 1925), během výzkumu vatikánských archiválií se nám však toto tvrzení prokázat či vyvrátit nepodařilo.

Předseda Československé strany lidové Jan Šrámek se jako kněz-politik okamžitě dostal do konfliktu s Hradem i s vládou, jíž byl členem a ocitl se „*mezi mlýnskými kameny státní moci a církevní hierarchie.*“²⁴ Tisk, vládní koalice i prezident republiky přešli do protiútku a otevřeli nedořešené otázky: odluku církve od státu, státní svátky, správu katolických kostelů a hřbitovů jinými církvemi apod. Prezident psal o „církevním teroru“ slovenského episkopátu a vláda dokonce hrozila, že zakročí proti širitelům nepokojů podle zákona na ochranu republiky.²⁵ Pozice Československé strany lidové v koalici byla ohrožena, jednotlivé osobnosti českého politického života (A. Švehla, K. Kramář, J. Stríbrný) útočili na katolickou církev. Lidovce a vlastně celou Pětku zachránil E. Beneš, který se postavil za setrvávání lidovců v koalici. Vděčný J. Šrámek ponechal vládě volnou ruku v otázce státních svátků, což se stalo příčinou krize daleko rozsáhlejší, k tzv. Marmaggiho aféře, jež svým významem zastínila krizi z roku 1924.

¹⁹ AMZV, fond Politické zprávy Vatikán – 1924, 19. běžná zpráva politická čsl. vyslanectví u Vatikánu; Hrabovec, E.: Slovensko a Svätá stolica 1918–1927, s. 73.

²⁰ Zlámal, Bohumil: Příručka českých církevních dějin. VII. Olomouc 2010, s. 73; Hrabovec, E.: Slovensko a Svätá stolica 1918–1927, s. 71.

²¹ Sidor, Karol, Vnuk, František: Andrej Hlinka 1864–1938. Bratislava 2008, s. 517.

²² AMZV, fond Politické zprávy Vatikán – 1925, 1. běžná zpráva politická čsl. vyslanectví u Vatikánu; AMZV, fond Politické zprávy Vatikán – 1925, I. řádná zpráva politická čsl. vyslanectví u Vatikánu za leden 1925; Hromják, Lubomír: Postoj Československé strany lidové voči pastierskemu listu slovenských biskupov v roku 1924. In: „Bílá místa“ v dějinách Československé strany lidové. Sborník prací z mezinárodní vědecké konference k 90. výročí založení strany (1919–2009). Olomouc 2009, s. 109.

²³ Doležal, Josef: Politická cesta českého katolicismu 1918–1928. Praha 1928, s. 24.

²⁴ Klímeček, Antonín: Velké dějiny země Koruny české. XIII. Praha 2000, s. 457.

²⁵ Masarykův ústav – Archiv Akademie věd ČR, fond Tomáš Garrigue Masaryk, oddělení Republika (R) – Církev, kart. 454, Rozluka církve a státu.

Bouře v diplomatických vztazích

V březnu 1925 se v československém parlamentu odehrál bouřlivý boj o zákon o státních svátcích,²⁶ kterým byly zrušeny některé církevní svátky (např. tři svátky mariánské) a zavedeny nové (sv. Václav, sv. Cyril a sv. Metoděj, Jan Hus). Pro církev nepřijatelným však bylo zavedení nového státního svátku dne 6. července, výročí upálení mistra Jana Husa (1370?–1415), který byl v církevních kruzích vnímán především jako heretik a bojovník proti Římu, a tudíž jeho oslava chápána jako nepřátelský čin vůči katolicizmu.²⁷ Proto proti návrhu zákona o státních svátcích protestoval na počátku března i apoštolský nuncius v Praze, jenž doporučil československé vládě otázku státních svátků prodiskutovat rovněž se Svatým stolicem. Proti jeho slovům ostře vystoupil ministr zahraničí E. Beneš, odmítl jeho vměšování se do vnitřních záležitostí republiky a vysvětlil mu význam Jana Husa pro český národ, avšak jeho vysvětlení zástupce Vatikánu neuznal.²⁸ Na začátku dubna 1925 pak povolal státní sekretář P. Gasparri apoštolského nuncia F. Marmaggiho do Říma, aby církevní hierarchii podrobně referoval o nejnovějších událostech v Československu; nuncius odcestoval na jih dne 6. dubna.²⁹

Před samotnou oslavou Husova památného dne zjišťoval apoštolský nuncius F. Marmaggi postoje nejvyšších vládních představitelů včetně samotného prezidenta republiky. Ministr zahraničí Edvard Beneš sice apoštolského nuncia ujišťoval, že ráz oslav bude převážně národnostní bez ambicí vlády 'dráždit' katolickou církev, ve skutečnosti přítomnost levicových politiků, zejména národních socialistů, ve vládě a samotný bojovný postoj prezidenta T. G. Masaryka dávaly tušit pravý opak tím spíše, že se prezident, známý svým kritickým a dlouhodobým postojem vůči katolicizmu, postavil dne 28. června do čela oslav.³⁰ Když se o této skutečnosti dozvěděl apoštolský nuncius F. Marmaggi, ihned informoval vatikánské kruhy. Reakce Svatého stolce byla téměř okamžitá, dne 1. července protestoval u československého vyslance v Římě Václava Palliera státní sekretář Pietro Gasparri proti účasti prezidenta republiky a pohrozil odvoláním nuncia z Prahy.³¹

Večer dne 6. července opustil Francesco Marmaggi podle vatikánských instrukcí Prahu na protest proti oslavám Husova svátku a odcestoval do Říma, aby dal najevo svůj nesouhlas s oficiální účastí prezidenta T. G. Masaryka a československých ministrů na vzpomínkovém shromáždění.³² Podle sdělení vysokých kuriálních úředníků byl odjezd Marmaggiho pouze formálním protestem proti oficiální účasti vládní reprezentace v převážně katolické zemi a neznamenal přerušení diplomatických vztahů, protože v jeho nepřítomnosti vedl pražskou nunciaturu provizorně dosavadní sekretář Antonino Arata³³ ve funkci chargé d'affaires. O čtyři dny později opustil Řím také československý vyslanec Václav Pallier. Následně se v Československu rozpoutala tzv. Marmaggiho aféra.

V Tajném vatikánském archivu se dochoval strojopisný deník apoštolského nuncia F. Marmaggiho, který mohl vnést světlo do celé kauzy léta 1925. Jeho obsah je však pro historiky zklamáním, neboť se jedná o pouhé dvě strany obecně známých událostí – stručně

²⁶ ASV, fond Nunziatura Apostolica Cecoslovacchia, busta 45, fasc. 352, f. 20–29.

²⁷ AMZV, Politické zprávy Vatikán, 1925, 11. běžná zpráva politická čsl. vyslanectví u Vatikánu.

²⁸ Ehrenberger, T.: Husovy oslavy v roce 1925, s. 173–174.

²⁹ Pro rozhovor československého vyslance V. Palliera s apoštolským nunciem F. Marmaggiem v dubnu 1925 v Římě podrobněji: AMZV, Zastupitelský úřad Vatikán, 13. dubna 1925 Nuncius Marmaggi v Římě.

³⁰ Ehrenberger, T.: Husovy oslavy v roce 1925, s. 175.

³¹ Pro události do nunciova odjezdu podrobněji: Pehr, Michal, Šebek, Jaroslav: Československo a Svatý stolec. Od nepřátelství ke spolupráci 1918–1928. Praha 2012, s. 143–146.

³² Šebek, Jaroslav: Mezi křížem a národem. Politické prostředí sudetoněmeckého katolicizmu v meziválečném Československu. Brno 2006, s. 115.

³³ V roce 1921 se stal chargé d'affaires v Praze. Později byl A. Arata vysvěcen na titulárního arcibiskupa ze Sard a působil jako apoštolský nuncius v Estonsku a v Litvě (1935–40).

chronologicky uspořádaných aktivit během dne –, jež se soustředí především na nunciův program jednání s krátkými komentáři na přelomu června a července 1925. Dosud ne zcela známé pozadí dramatických událostí června a července 1925 však žádným způsobem neosvětlují.³⁴

Závěrečné zhodnocení osobnosti apoštolského nuncia

V hodnosti apoštolského nuncia v Praze zůstal Francesco Marmaggi oficiálně až do roku 1928, kdy byl po Filippu Cortesim (1876–1947) jmenován v pondělí 13. února apoštolským nunciem ve Varšavě, kde působil až do roku 1936. Během československo-vatikánských jednání o modu vivendi v průběhu roku 1927 byla opětovně otevřena otázka možného návratu Francesca Marmaggiho do Prahy, kterého chtěl státní sekretář Pietro Gasparri znovu vyslat do hlavního města Československa, avšak domácí církevní i političtí představitelé to odmítli.³⁵ Dočasněho správce Antonina Aratu vystřídal v roce 1927 Pietro Ciriaci (1885–1966), který přijel do Prahy v souvislosti s jednáním o modu vivendi a stal se následně třetím nunciem v Československu.³⁶

Dne 16. prosince 1935 byl Francesco Marmaggi na zasedání tajné konzistoře jmenován kardinálem a o čtyři roky později se stal prefektem Kongregace koncilu.³⁷ V roce 1939, po smrti papeže Pia XI., se o něm v jistých kruzích dokonce uvažovalo jako o vhodném kandidátovi na post budoucího papeže, neměl však podporu širšího kardinálského sboru v konkláve.³⁸ Kardinál Francesco Marmaggi zemřel po náročné, téměř padesátileté kněžské službě, ve čtvrtek dne 3. listopadu 1949 ve věku sedmdesáti tří let v Římě.

Přestože bylo obtížné hodnotit apoštolskou misi F. Marmaggiho bezprostředně po jejím skončení, s jejím zhodnocením se dosud vyrovnávají i současní čeští církevní historici. F. Marmaggi byl kritizován a urážen již během svého pobytu v Československu, kdy jej levicový tisk označil za obtížného cizince.³⁹ Argumentovat racionálně po štvavé kampani socialistického tisku a zjitřené náladě v zemi není jednoduché, můžeme se však o to téměř po devadesáti letech od incidentu pokusit; nebyla však jediná, podobné emoce rozvířilo i ukončení mise jeho nástupce P. Ciriaciho ve 30. letech.

Domníváme se proto, že spravedlivější hodnocení apoštolského nuncia F. Marmaggiho a jeho československé mise pochází z *Lidových listů* ze září 1926, kdy zde bylo mj. uve-

³⁴ S.RR.SS., AA.EE.SS., fond Cecoslovacchia IV, fasc. 57, Marmaggi Gasparrimu 10. 11. 1924, f. 6–7. Jako příklad můžeme uvést dva záznamy z června 1925: 28. června 1925 – Monsignor Šrámek jednal s apoštolským nunciem ve věci plánovaných Husových oslav (na 6. července). Proběhla bouřlivá schůzka rady ministrů, na níž pohrozil Šrámek demisí, pokud se vláda oficiálně postaví do čela zmíněných oslav. Zdá se tedy, že vláda nebude oficiálně zastoupena. Od prezidenta Masaryka ani slovo. 30. června 1925 – Do Říma byl zaslán telegram, stručný a jasný, který se následně objevil v Bollettino stampa del Ministero dell'Interno (a v novinách v hlavním městě, stejně jako na úředních orgánech vlády a strany ministra Beneše), ohledně blížících se Husových svátků, nad nimiž převzal protektorát prezident Masaryk a čestné předsednictví předseda vlády pan Švehla.

³⁵ Co se týká postojů československých politických a duchovních elit k návratu apoštolského nuncia F. Marmaggiho do Prahy, E. Beneš nepovažoval jeho návrat za vhodný, K. Krofta byl solidární s E. Benešem, J. Šrámek odhadoval, že bude lepší se nevracet, zatímco A. Hlinka podporoval návrat Marmaggiho a F. Kordač se domníval, že by jeho návrat nezpůsobil vážné komplikace. S.RR.SS., AA.EE.SS., fond Cecoslovacchia IV, fasc. 95, f. 9; též Dejmek, Jindřich: Československo-vatikánská jednání o modus vivendi 1927–1928. Český časopis historický 92, 1994, č. 2, s. 284.

³⁶ K osobnosti třetího apoštolského nuncia v Praze P. Ciriaciho podrobněji: Šmíd, Marek: Pietro Ciriaci – neúspěch v Československu klíčem k jeho dalšímu vzestupu? Historica Olomucensia. Sborník prací historických 44, 2013, s. 55–73.

³⁷ Fiorentino, Carlo M.: All'ombra di Pietro. La Chiesa Cattolica e lo spionaggio fascista in Vaticano 1929–1939. Firenze 1999, s. 140.

³⁸ Spinosa, Antonio: Pio XII. Un papa nelle tenebre. Milano 1992, s. 136.

³⁹ Lidové listy, roč. VI, č. 85, 15. dubna 1925, s. 1 Protest diplomatického sboru v Praze; Ehrenberger, T.: Husovy oslavy v roce 1925, s. 179.

deno: „...Přesto Msgr Marmaggi vykonal za krátkého působení v Praze mnohé, co dnes je ku prospěchu katolicismu v Československé republice. Vedle starostí a práce diplomatické Msgr Marmaggi činil všecko, aby u nás povznesl a povzbudil vědomí katolické. Známa jest jeho horlivá účast na katolických manifestacích, která mu vynesla mnoho útoků na veřejnosti a mnoho nezaslouženého nepřátelství.“⁴⁰ S odstupem času se může zdát, že Marmaggiho aféra byla jen jakýmsi klopýtnutím na cestě za dalšími úřady, posty nuncia v Praze a později ve Varšavě ve skutečnosti přinesly F. Marmaggiho ve 30. letech kardinálský klobouk a on se stal společně s dalšími kardinály výrazným představitelem vatikánské politiky a v dalších letech i jejím významným hybatelem. V roce 1928 udělila Československá republika Francescu Marmaggiho řád Bílého lva za mimořádné zásluhy.

„Tento text vznikl v rámci projektu OP VK ‚Rozvoj postdoktorandských pozic na JU‘ (CZ.1.07/2.3.00/30.0049), spolufinancovaného Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.“

Marmaggis tschechoslowakische Mission in den 1920er Jahren

Die vorliegende Studie befasst sich mit der Persönlichkeit von Francesco Marmaggi (1876–1949), der als Apostolischer Nuntius in Prag in den Jahren 1923–1928 wirkte. Sie stellt seine Wirkung als Priester und Diplomat vor der Ankunft in der Tschechoslowakei und auch nach 1925 kurz dar, als er die tschechoslowakische Mission verlassen hat. Im Zentrum der Arbeit steht die Wirkungszeit des Nuntius in der Tschechoslowakei, seine Beziehungen zu den örtlichen kirchlichen und politischen Eliten, die seit seiner Ankunft in Prag im September 1926 beschrieben und analysiert werden. Der Aufsatz befasst sich mit den Beziehungen des Nuntius zur Slowakei und mit seinen wichtigsten Aufgaben. Damit wird gezeigt, dass der entschlossene und energische F. Marmaggi das Werk seines Vorgängers Clement Micara weiterführen sollte. In der ersten Hälfte der 1920er Jahre sollte er einen internationalen Vertrag zwischen dem Heiligen Stuhl und der Tschechoslowakei, eine Art Modus vivendi vorbereiten. Der gut eingeschlagene Kurs wurde allerdings durch die Hus-Feierlichkeiten im Sommer 1925 gestört, und Marmaggis Mission wurde vorzeitig beendet. F. Marmaggi wurde anschließend zum Apostolischen Nuntius in Warschau, in den 1930er Jahren wurde er zum Kardinal kreiert und zum Kardinalpräfekten der Heiligen Konzilkongregation berufen. Eben seine Erfahrungen aus Mitteleuropa, aus der Tschechoslowakei und aus Polen, spielten auch in der späteren Zeit eine wichtige Rolle, als F. Marmaggi zu einer der bedeutendsten Persönlichkeiten in der Kirchenhierarchie im Vatikan wurde.

Marmaggi's Czechoslovak mission in the 20 years of the 20th century

The study deals with the personality of Francesco Marmaggi (1876–1949), who in the years 1923–1928 served as Apostolic Nuncio in Prague. It analyzes his action in Czechoslovakia, negotiating about a modus vivendi, noting also his following ecclesiastical career.

---

⁴⁰ Lidové listy, roč. VII, č. 200, 1. září 1926, s. 1 Apoštolský nuncius Msgr František Marmaggi padesátníkem.